

УДК 342.25; 342.7

ІНКЛЮЗИВНІСТЬ: МУНІЦИПАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР

Стрільчук Віталій Ананійович,

канд. юрид. наук,

докторант відділу конституційного права

та місцевого самоврядування,

Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

У статті проаналізовано муніципально-правові аспекти поняття «інклюзивність». Автор на основі положень національного законодавства, муніципально-правової доктрини та практики робить спробу розкрити сутнісно-змістовне наповнення вказаної правової категорії з урахуванням процесів інтенсивного реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади.

У муніципально-правовому аспекті принцип інклюзивності не зводиться виключно до процесу забезпечення реалізації муніципальних прав людьми з особливими потребами. Виходячи із його загального розуміння, інклюзивність також свідчить про локальний рівень організації та функціонування соціуму, де не тільки люди з особливими потребами, але й інші соціальні групи – діти, вагітні жінки, люди похилого віку, в силу власних можливостей повною мірою залучені до життя місцевої спільноти, мають можливість безперешкодно реалізовувати свої конституційні права та свободи, приймати активну участь при вирішенні органами та посадовими особами місцевого самоврядування питань, що стосуються як їх безпосередньо, так і макроспільноти в цілому.

Також інклюзивність виступає однією із характерних ознак локального рівня функціонування соціуму, тобто територіального простору (міста, населеного пункту), де існує та діє територіальна громада, тим самим створює прецедент для виокремлення на доктринальному рівні такої категорії, як інклюзивний муніципально-правовий простір.

Загалом в муніципально-правовому вимірі інклюзивність може розглядатися в таких аспектах: як один із якісних вимірів реалізації муніципальних прав особистості; як характерна ознака процесу прийняття управлінських рішень на муніципальному рівні (один із принципів здійснення муніципальної влади); і як характеризуючи складова муніципально-правового простору, муніципальних інституцій, в межах якого останні функціонують.

Ключові слова : правова глобалізація; інклюзивність; муніципальне врядування; муніципально-правовий простір.

Strilchuk V. A. Inclusiveness : Municipal-Legal Dimension. It was analyzed that municipal-legal aspects of the concept of «inclusiveness». The author, on the basis of the provisions of national legislation, municipal law doctrine and practice, attempts to reveal the substantive content of this legal category, taking into account the processes of intensive reform of local self-government and territorial organization of power.

In the municipal-legal aspect, the principle of inclusiveness is not limited to the process of ensuring the implementation of municipal rights for people with special needs. Based on his general understanding, inclusiveness also indicates the local level of organization and functioning of the society, where not only people with special needs, but also other social groups - children, pregnant women, the elderly, due to their capabilities are fully involved in the life of the local community, have the opportunity to freely exercise their constitutional rights and freedoms, take an active part in solving local

government bodies and officials issues that concern them directly, as well and macrocommunity in general.

Also, inclusiveness is one of the characteristic features of the local level of functioning of society, that is, the territorial space (city, settlement), where the territorial community exists and operates, thus creating a precedent for the separation at the doctrinal level of such category as inclusive municipal-legal space.

In general, in the municipal-legal dimension, inclusiveness can be considered in the following aspects: as one of the qualitative dimensions of the implementation of municipal rights of the individual; as a characteristic feature of the process of making managerial decisions at the municipal level (one of the principles of the implementation of municipal authority); and how to characterize the constituent of the municipal-legal space, municipal institutions, within which the latter function.

Keywords : legal globalization; inclusiveness; municipal governance; municipal-legal space.

Інтенсифікація процесів глобалізації, міжнародної міждержавної інтеграції, складні й водночас контраверсійні трансформаційні перетворення у державно-правовому просторі, власне правова адаптація, гармонізація та уніфікація національного права, законодавства та їх складових відповідно до міжнародних та європейських правових стандартів є одними із найважливіших об'єктивно існуючих обставин, які в сучасних умовах визначають та безпосередньо детермінують якісні перетворення в системі національного муніципального права та його інститутів, в тому числі й інституті місцевого самоврядування. Більше того, зазначені обставини характеризують сучасні тенденції розвитку (еволюції) місцевого самоврядування в Україні.

Конституційне реформування, зокрема реформа місцевого самоврядування через децентралізацію влади, спрямована на побудову в Україні дійсно дієздатного місцевого самоврядування з активними, спроможними та самодостатніми громадами є першочерговим завданням для вищих органів державної влади, органів місцевого самоврядування, власне усього громадянського суспільства, від вирішення якого залежить якість та ефективність подальшого реформування та оновлення усіх без виключення найважливіших сфер життєдіяльності українського суспільства, модернізація національної правової системи та держави відповідно до вимог часу.

В цих умовах актуалізуються питання, пов'язані із особливостями прийняття управлінських рішень, надто представницькими органами та посадовими особами місцевого самоврядування, а також безпосередньо жителями територіальних одиниць місцевого самоврядування чи з активним їх залученням. Власне, йдеться про ідею інклюзивного прийняття рішень суб'єктами місцевого самоврядування. І якщо, для прикладу, в європейській муніципально-правовій дійсності, зокрема на нормативному рівні дана ідея знаходить об'єктивне вираження, користується, так би

мовити, широкою популярністю, то для національного муніципального законодавства, а також муніципальної доктрини вказана ідея є певним новаторством. З огляду на що аналіз та дослідження ідеї інклюзивності, зокрема процесів інклюзивного прийняття рішень крізь призму муніципального права, чинного та перспективного муніципального законодавства, викликає значний науковий інтерес.

В загальному розумінні інклюзивність (від лат. include – включаю, укладаю) – це процес участі всіх людей в житті соціуму, коли всі заінтересовані сторони беруть активну участь у громадському житті. Інклюзивність передбачає залучення кожного в життя спільноти, а також відсутність будь-якої дискримінації [1].

Інклюзивне прийняття рішень передбачає процес максимального врахування інтересів усіх громадян, де всі учасники мають змогу вільно й відкрито долучатися до прийняття рішень, що їх стосуються, без жодних утисків чи приниження. Передумови забезпечення сприятливих умов для інклюзивного прийняття рішення включають верховенство права, дотримання основних демократичних принципів, політичну волю, сприятливе законодавство, чіткі процедури, довгострокову підтримку та ресурси для сталого громадянського суспільства і спільний простір для діалогу та співпраці» [2, с. 7].

Варто зауважити, що в науковій літературі інклюзивність вживається в різних аспектах та контекстах. Зокрема, можемо віднайти такі поняття як інклюзивне суспільство (англ. inclusive society) – суспільство, яке не фокусується на расових, статевих, класових, вікових і географічних відмінностях осіб та соціальних груп і забезпечує рівність можливостей та залучення усіх членів суспільства до створення соціальних інституцій, які регулюють соціальну взаємодію; інклюзивні інституції (англ. inclusive institutions), тобто інституції, які дозволяють і заохочують брати участь великої маси людей в економічній

діяльності, щоб найкращим чином використовувати їхні таланти та навички, а також дати можливість людям вибирати те, чого вони хочуть [1, с. 29]; інклюзивне зростання (англ. *inclusive growth*), тобто економічне зростання, яке створює для всіх верств населення максимальні можливості для працевлаштування та участі в усіх сферах життєдіяльності країни, а також забезпечує справедливий розподіл результатів праці; інклюзивна освіта або навчання (англ. *inclusive education*), передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку; гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання, де навчання (у разі потреби) відбувається за індивідуальним навчальним планом, забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом; інклюзивне прийняття рішень – процес, де всі учасники мають змогу вільно й відкрито долучатися до прийняття рішень, що їх стосуються, без жодних утисків чи приниження.

Розвиток сучасного суспільства детермінує повагу до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист та повне інтегрування у соціум усіх верств населення, перш за все – осіб з обмеженими можливостями здоров'я [3, с. 5]. Саме тому найчастіше в науковій літературі, а також міжнародних документах (Загальна декларація ООН прав людини (1948), Декларація ООН з про права інвалідів (1975), Конвенція про права дитини (1989) та ін.) інклюзивність використовується в контексті забезпечення всесторонньої участі людей з особливими потребами при прийнятті управлінських рішень, які стосуються їх життя, власне безпосереднього їх залучення до цих процесів з метою максимального врахування потреб таких людей, забезпечення реалізації їх прав та свобод.

Досить часто категорія інклюзивності використовується при забезпеченні реалізації права дітей з особливими потребами на отримання освіти.

Згідно даних офіційної статистики в Україні проживає 2,7 млн. осіб з інвалідністю різної нозології (нині кількість осіб з інвалідністю значно збільшується у зв'язку з військовими подіями на Сході України). Хоча, на думку громадських організацій, їх значно більше. Невідповідність даних зумовлена відсутністю постійного моніторингу і недосконалістю системи їх збору державними органами, небажанням самих громадян отримувати групу інвалідності, а

подекуди, на жаль, і штучно створеними перепонами представників влади, забюрократизованістю відповідної системи та проявами корупції.

Ідея інклюзивного прийняття рішень відображає філософський та власне практичний підхід до спільного планування, вирішення проблем та прийняття рішень. Вона допомагає забезпечити активну участь у процесі прийняття рішень тих, на кого впливають ці рішення, і тих, хто несе відповідальність за їх втілення. Ідея інклюзивного підходу до прийняття рішень виникла як ключовий фактор у забезпеченні рівності усіх людей, в тому числі з інвалідністю. Втілення цієї ідеї відбувається шляхом забезпечення того, що політика та послуги, розроблені з метою захисту прав людей з інвалідністю та їх включення в усі сфери життя суспільства, формується з урахуванням досвіду тих, на кого вони спрямовані. Вона також піднімає питання очікувань, які має суспільство по відношенню до людей з інвалідністю, позиціонуючи їх як активних учасників власного життя; а також посилює їх прагнення, позитивне бачення себе та суспільства [4].

Як стверджує О. П. Крижанівська, у багатьох країнах світу формування ставлення суспільства та владних установ до дітей з особливими потребами пройшло період від застою до інклюзії, що проявляється як процес нормалізації та несе в собі ідею про те, що життя дітей з обмеженими можливостями має бути якомога більш наближеним до умов і стилю життя усього суспільства. Інклюзивна освіта – це своєрідна данина часу, уваги та поваги до дітей з особливими потребами, чие існування робить наше суспільство добрішим, толерантнішим і просто нормальним людським суспільством, найвищим мірилом його суспільного прогресу. У сучасних суспільних науках існує здебільшого багато свідчень щодо підтримки існуючої багатоманітності, толерантності, мудрого прийняття і розуміння всіх недосконалостей, що переходить в значно більше – однозначність і однотайність у стабілізації розвитку всіх суспільних процесів. Це, власне, і є новий гуманістичний підхід, у межах якого будується майбутнє вирішення проблем дітей з особливими потребами [5, с. 90].

Про важливість та необхідність застосування принципу «Нічого для нас без нас», який лежить в основі процесу інклюзивного прийняття рішень, безпосередньо на рівні національного законодавства свідчить серія посібників під назвою «Нічого для нас без нас», виданих в рамках проекту «Інклюзивні рішення для рівноправного та відповідального суспільства» (IDEAS) за фінансової підтримки Європейської Комісії та

Британської Ради. Орієнтуючись на членів неурядових організацій людей з інвалідністю, фахівців з питань інвалідності, громадських активістів, безпосередньо самих осіб з інвалідністю, а також на працівників органів законодавчої та виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, державних установ, в них міститься цінна інформація теоретичного змісту, а також висвітлений практичний досвід багатьох країн, в тому числі представників Європейського Союзу, з приводу формування та здійснення інклюзивної політики, удосконалення процесу інклюзивного прийняття рішень як на міждержавному, так і загальнодержавному рівнях, а також на рівні місцевого самоврядування.

В усіх аспектах державної політики – від освіти, до працевлаштування, охорони здоров'я, соціальної допомоги, транспорту та інших – залучення людей з інвалідністю до процесу прийняття рішень забезпечує більш ефективні результати. Про це свідчить практична діяльність в країнах учасницях проекту [4]. Чимало людей з інвалідністю потребує не тільки медичної, фізичної, але й психологічної, соціальної реабілітації. Вони шукають відповіді на важливе для них питання: як інтегруватись у суспільне життя [6, с. 3]. Допомогти їм у цьому можуть органи влади та громадськість, перші з яких зобов'язані це зробити за законом, а другі – за активною громадянською позицією [2, с. 3]. Більше того, спільна діяльність органів публічної влади, громадських організацій, власне людей з інвалідністю у процесі прийняття важливих для останніх рішень не тільки поповнило б їх знання, які допомогли б раціонально взаємодіяти і шукати шляхи вирішення проблемних питань, але і сприяло активізації демократичних процесів розбудови громадянського суспільства в Україні.

Наступним важливим кроком є аналіз прояву процесів інклюзивності безпосередньо в муніципально-правовому вимірі, враховуючи муніципальну доктрину та практику.

Як слушно зауважує професор О. В. Батанов, роль місцевого самоврядування у реалізації та захисті прав осіб з особливими потребами важко переоцінити. Так, як зазначено в Преамбулі до Конвенції про права осіб з інвалідністю (ГА ООН, 13 грудня 2006 р.), одними з мотивів її прийняття, стало розуміння того, що інвалідність – це поняття, яке еволюціонує, і що інвалідність є результатом взаємодії, яка відбувається між людьми, які мають порушення здоров'я, і відносницькими та середовищними бар'єрами і яка заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими. А також визнання цінного нинішнього і потенційного внеску осіб з

інвалідністю у загальний добробут і багатоманітність їхніх місцевих товариств і ту обставину, що сприяння повному здійсненню особами з інвалідністю своїх прав людини та основоположних свобод, а також повноцінній участі осіб з інвалідністю дасть змогу зміцнити в них почуття причетності й досягти значних успіхів у людському, соціальному та економічному розвитку суспільства та викоріненні бідності.

Відповідно до ст. 19 вищезгаданого міжнародного документу, яка має назву «Самостійний спосіб життя й залучення до місцевої спільноти», держави-учасниці вказаної Конвенції проживання, коли варіанти вибору є рівними з іншими людьми, і вживають ефективних і належних заходів для того, щоб сприяти повній реалізації особами з інвалідністю цього права та повному включенню й залученню їх до місцевої спільноти, зокрема забезпечуючи, щоб: а) особи з інвалідністю мали можливість вибирати нарівні з іншими людьми своє місце проживання й те, де й з ким проживати, і не були зобов'язані проживати в якихось визначених житлових умовах; б) особи з інвалідністю мали доступ до різного роду послуг, що надаються вдома, за місцем проживання, та інших допоміжних послуг на базі місцевої спільноти, зокрема персональної допомоги, необхідної для підтримки життя в місцевій спільноті й уключення до неї, та з метою недопущення ізоляції або сегрегації від місцевої спільноти; с) послуги та об'єкти колективного користування, призначені для населення в цілому, були рівною мірою доступні для осіб з інвалідністю і відповідали їхнім потребам [7, с. 27-28].

Також в окремих положеннях перспективного національного законодавства, зокрема в документах планового стратегічного характеру, інклюзивність виступає однією із характерних ознак локального рівня функціонування соціуму, тобто територіального простору (міста, населеного пункту), де існує та діє територіальна громада, тим самим створює прецедент для виокремлення на доктринальному рівні такої категорії, як інклюзивний муніципально-правовий простір. Фактично, мова йде про погляд на інклюзивність крізь призму просторового параметру муніципальних прав особистості.

В доктрині муніципального права виокремлюють низку параметрів муніципальних прав особистості: телеологічні (об'єктні), функціональні, онтологічні, аксіологічні, гносеологічні (епістемологічні) та власне просторові параметри. Під останніми розуміють локальний рівень функціонування соціуму, де існує та діє територіальна громада, тобто відповідна територія держави, її адміністративно-

територіальна ланка (територіальний аспект) та відповідна територіальна громада (суб'єктний аспект) [8, с. 56].

Однією із операційних цілей Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року, безпосередньо спрямованої на досягнення такої стратегічної цілі, як забезпечення здорового життя, благополуччя та якісної освіти в безпечних і життєстійких населених пунктах, є створення інклюзивних міст та населених пунктів. Виникає логічне запитання: за яких умов ту чи іншу адміністративно-територіальну ланку, де функціонує територіальна громада та відповідні органи місцевого самоврядування, можемо назвати інклюзивною? Адже на нормативному рівні вказана категорія не має чіткого дефінітивного визначення.

Відповіді на поставлене запитання допоможуть стратегічні завдання, безпосередньо скеровані на досягнення вказаних вище цілей. Так, в них йдеться про: 1) необхідність поліпшення житлових умов для громадян, в тому числі уразливих категорій населення, зокрема молодих сімей, багатодітних сімей, фахівців дефіцитних професій у трудодефіцитних регіонах, на основі впровадження відповідних механізмів змішаного фінансування будівництва та/чи придбання житла, а також тимчасового соціального житла (до 2030 року); 2) розширення використання громадського транспорту, враховуючи потреби жінок, дітей, жителів сільської місцевості, осіб з інвалідністю та літніх осіб, тим самим підвищення безпеки дорожнього руху (до 2030 року); 3) оновлення рухомого складу громадського транспорту з урахуванням його доступності для осіб з ураженнями органів зору, слуху, опорно-рухового апарату та інших маломобільних груп населення шляхом придбання у вітчизняних виробників не менше, ніж 65 % нових транспортних засобів; 4) забезпечення збалансованого і взаємопов'язаного просторового розвитку міст і сільських населених пунктів та можливості для інтегрованого планування населених пунктів за участі громадськості і управління ними (до 2030 року); 5) забезпечення доступу громадян похилого віку та з особливими потребами до житла, пристосованого до їх потреб [1]. Хоча, відносно останнього пункту, доцільніше було б не обмежуватись лише вказівкою про доступ до житла. Варто також вказати й про забезпечення доступу до органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій комунальної власності, іншої соціальної, культурної інфраструктури села, селища чи міста.

Як відомо, починаючи з 2014 року в Україні розпочалося інтенсивне реформування місцевого

самоврядування та територіальної організації влади. Даною реформою передбачено збільшення розмірів місцевих бюджетів та надання більших можливостей для органів місцевого самоврядування участі у соціальних програмах, зокрема програмах щодо реалізації прав людей з інвалідністю в Україні. Таким чином, за даних умов роль органів місцевого самоврядування в забезпеченні прав людей з інвалідністю значно зростає, більше того подекуди стає однією із ключових [9].

Проте, на рівні місцевого самоврядування ситуація з дотриманням прав людей з інвалідністю все-ще залишається проблемною. Оскільки, як зазначив П. Лях, представник Уповноваженого з питань дотримання соціально-економічних та гуманітарних прав під час Всеукраїнської конференції, присвяченої питанню реалізації в Україні законодавчих заходів відповідно до норм Конвенції ООН про права людей з інвалідністю і рекомендацій Комітету ООН з прав людей з інвалідністю, вагомими негативними факторами, які суттєво стримують інтеграцію людей з інвалідністю в життя суспільства (в тому числі в життя локального соціуму), є наявність проблем у сфері контролю та координації зусиль органів публічної влади щодо забезпечення реалізації вже прийнятих законодавчих і нормативних актів, включаючи низьку правосвідомість чиновників і небажання надавати пріоритет у цій сфері як на рівні центральних органів влади, так і на рівні місцевого самоврядування; а також недостатність фінансових ресурсів місцевих бюджетів для реалізації програм реабілітації та підвищення рівня соціальних виплат [10].

Також, як зауважує П. Лях, сьогодні викликає занепокоєння і непрозорість проведення децентралізації влади, зокрема в частині перекладання на органи місцевого самоврядування та їх бюджети функцій забезпечення окремих соціальних гарантій, визначених для громадян Конституцією і законами України. Фактично без визначення фінансових потреб для реалізації цих державних гарантій на органи місцевого самоврядування перекладено відповідальність за забезпечення соціально-економічних прав громадян.

Оцінити рівень реалізації прав осіб з інвалідністю на місцевому рівні також допомагає діяльність численних громадських організацій як міжнародного, так і національного, місцевого рівня. Зокрема, в даному контексті варті уваги звіти, підготовлені завдяки фінансовій підтримці Європейського Союзу у рамках проекту «Українська регіональна платформа громадських ініціатив». Взяти для прикладу один із таких

документів – звіт про дотримання прав людей з інвалідністю, місто Корсунь-Шевченківський (Черкаська область).

Як зазначають автори дослідження, ключовими проблемами реалізації людьми з інвалідністю своїх конституційних прав (якщо виходити із принципу системної єдності основних прав людини і муніципальних прав особистості, то мова йде також і про муніципальні права людей з інвалідністю) в межах м. Корсунь-Шевченківський є: незадовільна інформаційна політика органів місцевого самоврядування щодо надання інформації про стан та роботу за напрямком дотримання прав людей з інвалідністю; відсутність на загальнодоступних інформаційних ресурсах міста даних про стан фінансування сфери соціальних послуг, соціальної реабілітації, забезпечення пільгами та правами людей з інвалідністю; використання органами місцевого самоврядування в офіційних документах дискримінаційний термінів – «інвалід» замість «людина з інвалідністю»; архітектурна доступність будівель та приміщень для людей з інвалідністю не рідко потребує вдосконалення, зокрема в частині дотримання будівельних вимог, передбачених чинним законодавством; незважаючи на збільшення фінансування та повноважень в умовах реформи органів місцевого самоврядування в Україні, міська рада не має змоги повноцінно впливати на стан реалізації держаної політики по дотриманню прав людей з інвалідністю.

Зрозуміло, що дані проблеми за своєю видовою ознакою не є виключно проблемами міста Корсунь-Шевченківський. Сьогодні, фактично в кожній територіальній громаді, чи то села, селища або міста прослідковується подібна ситуація. Різняться вони між собою, хіба що рівнем критичності, а не наявністю чи відсутністю.

Через наявність таких бар'єрів повноцінна участь людей з інвалідністю в житті суспільства, в житті локальної спільноти (мікро- та макроромлади) не можлива. Багато бар'єрів, з якими доводиться стикатися людям з інвалідністю, існують лише тому, що суспільство не залучає цих людей до процесу формування політики та послуг, що впливають на їхнє життя. Якщо позбутися цих бар'єрів (інституційні або стратегічні, фізичні, фінансові, оціночні судження, недостатність інформації та комунікації, відсутність досліджень) – користь отримає все суспільство, оскільки обмеження участі у суспільному житті людей з інвалідністю впливає не лише на них, але й на їхні сім'ї, не дає можливості розвиватися їхньому потенціалу на користь усієї спільноти [2, с. 19].

З огляду на вищевказане, досить важливим аспектом прояву інклюзивності з муніципально-

правової точки зору є муніципальне врядування. Як зазначено в уже неодноразово згаданому нами Проекті Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року (версія 3.2 станом на 05 грудня 2016 року), одним із керівних принципів Стратегії є належне врядування. Зміст даного принципу наступний: забезпечення результативності, ефективності, відкритості управлінського процесу, а також його інклюзивності. Власне в межах розкриття змісту останньої із вказаних ознак даного принципу йдеться про необхідність сприяння переходу до горизонтальної системи суспільної координації прийняття та реалізації управлінських рішень за участі усіх заінтересованих сторін на національному, регіональному та власне місцевому рівнях.

У вищезазначеному контексті також варта особливої уваги операційна ціль 7.3 Стратегії, в якій говориться про важливість створення інклюзивних інституцій на всіх рівнях, в тому числі й на місцевому. Зокрема, стосується вона інклюзивності в процесі прийняття управлінських рішень, тобто взаємовідносин та взаємодії між відповідними компетентними суб'єктами, а також особами, яких дані рішення стосуються безпосередньо, які здійснюють вплив на їх правоздатність та дієздатність. На муніципальному рівні інклюзивна інституція повинна обов'язково передбачати механізми громадського обговорення проектів нормативно-правових актів і рішень місцевого самоврядування, які є значущими для громади, жителів тієї чи іншої територіальної ланки та впровадження цих рішень.

Підсумовуючи, зауважимо, що на підставі окремих положень Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року можна прослідкувати позитивні тенденції розвитку національного муніципального права, зокрема підвищення його ролі в регулюванні публічно-владних відносин, реальний вихід з виключно декларативного на дійсно практичний рівень їх регулювання. Адже однією із важливих рушійних сил, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, є підтримка територіальних громад і їх залучення до виконання Стратегії. Більше того, як зазначено в Указі Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 року № 5/2015, одним із векторів дій, спрямованих на впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі, є так званий вектор відповідальності, згідно якого територіальні громади повинні самостійно вирішувати питання місцевого значення, свого добробуту та нести відповідальність за розвиток всієї країни [11].

Категорія «інклюзія» є широковживаною та багатоаспектною. Враховуючи практику її застосування, в тому числі законодавчу, бачимо, що вона характеризує дещо різні за змістовним наповненням явища та процеси, тим самим може розглядатися в широкому та вузькому розумінні. Більше того, з допомогою даної категорії можна якісно схарактеризувати рівень розвитку суспільства, власне його гуманістичне спрямування, надати оцінку вказаному розвитку.

Принцип інклюзивності в муніципально-правовому контексті не зводиться виключно до процесу забезпечення реалізації муніципальних прав людьми (жителями-членами територіальних громад) з особливими потребами. Хоча, безперечно даний аспект є одним із ключових. Виходячи із загального розуміння, інклюзивність (від лат. include – включаю, укладаю) – це процес участі всіх людей в житті соціуму, коли всі зацікавлені сторони беруть активну участь у громадському житті. Інклюзивність передбачає залучення кожного в життя спільноти, а також відсутність будь-якої дискримінації. З огляду на це інклюзивність на муніципальному рівні свідчить про такий локальний рівень організації та функціонування соціуму, де не тільки люди з

особливими потребами, але й інші соціальні групи — діти, вагітні жінки, люди похилого віку (у тому числі уразливі категорії населення), в силу власних можливостей повною мірою залучені до життя місцевої спільноти, мають можливість безперешкодно реалізовувати свої конституційні права та свободи, які, у свою чергу, інтерпретуючись на локальний рівень соціуму, стають муніципальними правами особистості (на основі принципу системної єдності основних прав людини і муніципальних прав особистості, сформульованого професором М. Баймуратовим); приймати активну участь при вирішенні органами та посадовими особами місцевого самоврядування питань, що стосуються як їх безпосередньо, так і макроспільноти в цілому.

Отож, якщо узагальнити, то інклюзивність в муніципально-правовому вимірі розглядається в таких аспектах: 1. як один із якісних вимірів реалізації муніципальних прав особистості; 2. як характерна ознака процесу прийняття управлінських рішень на муніципальному рівні (один із принципів здійснення муніципальної влади); 3. як характеризуючи складова муніципально-правового простору, муніципальних інституцій, в межах якого останні функціонують.

Використана література :

1. Стратегія сталого розвитку України на період до 2030 року (проект) [Електронний ресурс] // Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй. Україна. – Режим доступу : http://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SD%20Project_Ukraine_version%203-2-1.pdf?download;
2. Нічого для нас без нас: Посібник з інклюзивного прийняття рішень для державних органів. Упорядники: Азін В. О., Байда Л. Ю., Госс Н., Ждан П.М., Сухініна І. М., Флетчер А. – К: Ленвіт: 2015. – 102 с;
3. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник:/ за заг. ред. Колупасової А. А. – К: «А. С. К.», 2012. – 308 с;
4. Байда Л. Інклюзивні рішення для рівноправного та відповідального суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bbnews.com.ua/2015/01/21/inklyuzyvni-rishennya-dlya-rivnopravnogo-ta-vidpovidalnogo-suspilstva/>.
5. Крижанівська О. П. Етимологія поняття «діти з особливими потребами» у вітчизняному освітньому просторі / Крижанівська О. П., Каленська О. О. // Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць. – 2012. – № 3 (15). – С. 87–91;
6. Нічого для нас без нас: Посібник з інклюзивного прийняття рішень для громадських організацій людей з інвалідністю. Упорядники: Азін В.О., Байда Л.Ю., Госс Н., Сухініна І.М., Флетчер А. – К: Ленвіт: 2015. – 96 с;
7. Батанов О. В. Тенденції розвитку муніципального права в умовах глобалізації / О. В. Батанов // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. -Одеса: Південний регіональний центр НАПрН України, 2016, № 9. - С. 22-30;
8. Баймуратов М. О. Феноменологія муніципальних прав людини [Електронний ресурс] / М. Баймуратов // Місцеве самоврядування та регіональний розвиток в Україні. - 2013. - № 1. - С. 52-56;

9. Щербатюк Т. Дотримання прав людей з інвалідністю м. Корсунь-Шевченківський [Електронний ресурс] // Національний індекс прав людини. – Режим доступу : <http://hro.org.ua/files/docs/1493039629.pdf>;

10. Лях Д. Аналіз ситуації з дотримання прав людей з інвалідністю вказує на існування низки серйозних проблем у цій сфері [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/12516-ms-dmitro-lyax-analiz-situatsiii-z-dotrimannya-prav-lyudej-z-invalidnisty/>

11. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015// Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. Законодавство. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.